

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΚΑΡΥΩΝ 1920-2020

B' ΜΕΡΟΣ (1950-1990)

Ειδικό Ένθετο του Τριμηνιαίου Ενημερωτικού Δελτίου του Συνδέσμου των Απανταχού Καρυατών

Αθήνα, Δεκέμβριος 2019

Επιμέλεια

Χαρ. Αθ. Κωνσταντόπουλος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δημιουργία των σύγχρονων Καρυνών (1950-1990)

Στο Α΄ μέρος του αφιερώματος είχαμε σταματήσει στα πρώτα πέντε χρόνια μετά τον πόλεμο όταν το χωριό κατεστραμμένο προσπαθούσε δειλά-δειλά να σταθεί στα πόδια του ενώ είχε ξεκινήσει η μαζική μετανάστευση στο εξωτερικό και στις μεγάλες πόλεις. Οι Καρυάτες στα δύσκολα αυτά χρόνια δεν ξεχνούν τον τόπο τους και με την ανάμνηση της χρυσής προπολεμικής εποχής δεν σταματούν να ελπίζουν στην σταδιακή αναγέννηση του χωριού τους και προσπαθούν να βοηθήσουν την ιδιαίτερη πατρίδα τους από όποιο μέρος του κόσμου και αν η μοίρα τους ανάγκασε να μεταναστεύσουν.

Οι Φορείς στην Ελλάδα

Με την σκέψη αυτή, το 1954 στην Αθήνα ιδρύεται ένα νέο δεύτερο σωματείο ο «**Σύνδεσμος το εν Αθήναις και Περιχώροις Καρυατών Η ΑΡΑΧΟΒΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ**», το οποίο ξεκινάει δυναμικά την προσπάθεια βοήθειας του χωριού, εκδίδοντας ταυτόχρονα την πρώτη εφημερίδα του χωριού με τίτλο «**ΑΙ ΚΑΡΥΑΙ**» το 1954. Το Δ.Σ. του Συνδέσμου αποτελείται από εμπόρους των Αθηνών και νέους επιστήμονες οι οποίοι κινητοποιούνται για να πιέσουν τις αρχές του Ελληνικού Κράτους για την πρόοδο του χωριού (κατασκευή οδών, ηλεκτροφωτισμός) και να επιμορφώσουν τους κατοίκους όσον αφορά τις νέες καλλιέργειες. Χαρακτηριστική ήταν η προσπάθεια να ανατρέψουν την συνήθεια της μονοκαλλιέργειας σίτου και πατάτας και να επιτύχουν την φύτευση δένδρων όπως οι καρυδιές, οι μηλιές και οι αχλαδιές οι οποίες δεν χρειάζονται πολύ νερό για να διαφοροποιηθεί η πηγή των εισοδημάτων των κατοίκων και να πάψουν να υποφέρουν από τις απότομες πτώσεις των τιμών ενός προϊόντος (π.χ. καταστροφή της πατάτας στις αρχές του 1950). Παράλληλα, ο Σύνδεσμος αναλαμβάνει το σημαντικό έργο της **άμεσης επαφής με την Αδελφότητα της Βορείου Αμερικής** προκειμένου να συντονιστούν οι προσπάθειες για την αναγέννηση του χωριού.

Επίσης, το 1955 ιδρύεται παράρτημα της Χριστιανικής Ένωσης Νέων (Χ.Ε.Ν.) Ελλάδος με την επωνυμία «**Χ.Ε.Ν. ΚΑΡΥΩΝ**», με την οικονομική αρωγή της αδελφότητας «ΑΙ ΚΑΡΥΑΙ» της Γκαστόνια και την αμέριστη βοήθεια της τότε προέδρου Χ.Ε.Ν. Ελλάδος **Σοφίας Μαυροκορδάτου** σε οικία που παραχωρήθηκε δωρεάν από την οικογένεια των αδελφών **Λεβέντη** στην συνοικία «Κουτσομαχαλάς». Ο γενικός στόχος ήταν η πνευματική και σωματική ανάπτυξη και η καλλιέργεια των νέων κυρίως κοριτσιών. Ειδικότερα, εφαρμόστηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα οικιακής οικονομίας, μαγειρικής, υφαντικής, χειροτεχνίας, ζαχαροπλαστικής, διακόσμησης, οργάνωσης δεξιώσεων, χρήσης μηχανών πλεκτικής και ραπτικής.

Το πρώτο προεδρείο της Χ.Ε.Ν.

Το 1970 αποτελεί ένα έτος σταθμό για τις Καρυές αφού ως διάδοχη κατάσταση των δύο προϋπάρχοντων συλλόγων, ιδρύεται στην Αθήνα ο «**Σύνδεσμος Απανταχού Καρυατών**» (**Σ.Α.Κ.**). Πρόκειται για τον φορέα που από τούδε και μετά αποτελεί τον **Σύνδεσμο όλων των συμπατριωτών και των συλλόγων τους όπου Γης**.

Το πρώτο προεδρείο του Σ.Α.Κ

Το 1975 στο χωριό ιδρύεται ο «**Πολιτιστικός Σύλλογος Καρυνών Λακωνίας**» από κατοίκους του χωριού με τα μέλη του να αποτελούνται κυρίως από νέους με όρεξη και δημιουργία. Μέχρι και σήμερα η δράση του συλλόγου είναι πολύπλευρη και με κύριο σκοπό την κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση της τοπικής κοινότητας των Καρυνών.

Να σημειωθεί ότι στις αρχές του 1980 δημιουργείται και ο «**ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΝΕΩΝ**» με παρόμοιο σκοπό. Αν και δεν λειτούργησε πολλά χρόνια, με πρωτοβουλία του και σε συνεργασία με το Νοσοκομείο Τρίπολης και στην συνέχεια με την υποστήριξη του Νοσοκομείου Σπάρτης ξεκινάει η «**Αιμοδοσία Καρυνών**» (1983). Ο σκοπός της είναι να καλύπτονται όλοι οι συγγενείς μέχρι τρίτου βαθμού των αιμοδοτών, αλλά να καλύπτει και τους συγχωριανούς που δεν έχουν κανένα συγγενή και έχουν ανάγκη. Από το 1984 πραγματοποιούνται **αιμοληψίες ανά εξάμηνο** με ειδικό κλιμάκιο από ιατρούς και νοσηλευτές. Αξίζει να υπογραμμιστεί η συμβολή της κ. **Βούλας Δαλακούρα**, η οποία είναι η «ψυχή» της Τράπεζας Αίματος Καρυνών από την ίδρυσή της μέχρι και σήμερα.

Οι Φορείς στο Εξωτερικό

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 με το μεγάλο μεταναστευτικό κύμα των Ελλήνων αυτή την φορά προς τις Βόρειες Πολιτείες στον τομέα της βιομηχανίας και των υπηρεσιών, αποφασίστηκε η δημιουργία ανεξάρτητων συλλόγων σε διάφορες πόλεις. Ενδεικτικά σύμφωνα με απογραφή της Αδελφότητας το 1950 υπήρχαν συμπατριώτες στις κάτωθι πολιτείες των **Η.Π.Α.**: Νότια Καρολίνα 287, Βόρεια Καρολίνα 271, Καλιφόρνια 137, Ιλινόις 135, Ιντιάνα 65, Ουισκόνσιν 43, Μισσούρι 33, Γιούτα 33, Βιρτζίνια 24, Φλόριντα 20, Τέξας 13, Γουαϊόμινγκ 12, Κολοράντο 12, Μίσιγκαν 11, Ουάσιγκτον 10, Νέο Μεξικό 8, Λουϊζιάνα 6, Αριζόνα 5, Αϊντάχο 3, Μοντάνα 2, Κεντάκυ 2, Αϊόβα 1 και Αλάσκα 1 (**συνολικά 1.131**). Επίσης, σύμφωνα με την ίδια απογραφή στον **Καναδά** υπήρχαν 124 συμπατριώτες στην επαρχία του Οντάριο, 8 σε αυτήν του Κεμπέκ και 1 στην Βρετανική Κολομβία (**συνολικά 133**).

Έτσι την 31η Οκτωβρίου του **1956** δημιουργήθηκε η «**ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΑΡΑΧΩΒΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΙΚΑΓΟ**», ενώ τη 30η Μαρτίου του **1958** αποφασίζεται η ίδρυση της «**ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΑΡΑΧΩΒΗΤΩΝ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ-ΝΕΑΣ ΑΓΓΛΙΑΣ**» με έδρα την Βοστώνη, η οποία ξεκινάει επίσημα την 22α Νοεμβρίου του **1959**. Τέλος, το **1963** ιδρύεται ο σύλλογος «**ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΑΡΑΧΩΒΗΤΩΝ ΤΟΥ ΤΟΡΟΝΤΟ**».

Επιπλέον, η αδελφότητα στην Γκαστόνια ιδρύει το **Καθίδρυμα (FOUNDATION)** με σκοπό την χρηματοδότηση των σπουδών των νέων του χωριού στην Ελλάδα και στην Αμερική. Εκατοντάδες νέοι και νέες έκτοτε επωφελήθηκαν των υπηρεσιών τους και έγιναν λαμπροί επιστήμονες. Σύμφωνα με τα «**ΚΑΡΥΑΤΙΚΑ**» (εκδ. 1972) σημαντικότερος ευεργέτης υπήρξε ο **Γεώργιος Γρ. Καρύγιαννης** με την σύζυγό του **Φωτεινή το γένος Ι. Γουδέ**. Να σημειωθεί ότι την 4η Απριλίου του **1965** ιδρύεται στο **Σάρλοτ** της Βορ. Καρολίνας και ο «**ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΩΝ ΚΑΡΥΩΝ**».

Στην προσπάθειά τους να βοηθήσουν τις Καρυές οι Σύλλογοι έχουν ως πρωταρχικό σκοπό να οργανώνουν εκδηλώσεις στις οποίες οι συμπατριώτες θα ανταμώνουν και οι δεσμοί ανάμεσα τους θα παραμένουν ισχυροί. Για τον σκοπό αυτό ήδη η πρώτη Αδελφότητα είχε προπολεμικά αγοράσει έκταση στην **Γκαστόνια (Βορ. Καρολίνα)** την οποία ονόμασε «**ΑΛΣΟΣ ΚΑΡΥΕΣ**» (**KARYAE PARK**) για να γίνονται εκεί οι εκδηλώσεις της. Την περίοδο αυτή λοιπόν συνεχίζει την βελτίωση των εγκαταστάσεων. Το **1946**, ανεγείρεται Ηρώο πεσόντων συμπατριωτών, το **1956** ανεγείρεται το Διοικητήριο (Administration Building), το **1957** επεκτείνεται το άλσος με 3 επιπλέον στρέμματα και κατασκευάζεται η νέα είσοδος, το **1958** κατασκευάζεται το Περίπτερο Αναψυκτικών και Φαγητών (Barbeque stand), το **1967** η νέα Αίθουσα Χορού και στις αρχές του **1970** ο **Ι.Ν. Κοίμησης της Θεοτόκου**.

Πάρκο Καρυών Γκαστόνιας

Πάρκο Καρυών Τορόντο

Πάρκο Καρυών Σικάγο

Ο Σύλλογος του **Τορόντο** το **1980** με την σειρά του αποκτά την δική του έκταση, δημιουργώντας το «**ΚΑΡΥΑΤΙΚΟ ΧΩΡΙΟ**» (**KARYAE VILLAGE**) σε μια περιοχή 212 περίπου στρεμμάτων στο Sunnysdale του Ontario και το διαμορφώνει. Σήμερα περιλαμβάνει Ηρώο των Πεσόντων Συμπατριωτών, Ψησταριά, Αναψυκτήριο, Χορευτική Πίστα, Παιδική Χαρά καθώς τον **Ι.Ν. Αγίας Παρασκευής και Αγίου Παντελεήμονα**.

Τέλος, ο Σύλλογος του **Σικάγο** διοργανώνει με την σειρά του την δική του ετήσια θερινή συγκέντρωση. Αρχικά στο Εθνικό Πάρκο ΖΙΟΝ του Ιλινόις και από το **1984** στο ιδιόκτητο πλέον «**ΑΛΣΟΣ ΚΑΡΥΕΣ**» (**KARYAE PARK**) στο Σάλεμ του Ουισκόνσιν που έχει τον χαρακτήρα του αγροκτήματος.

Την ίδια περίοδο και οι Καρυάτες που έχουν μεταναστεύσει στην μακρινή ήπειρο της **Αυστραλίας** οργανώνονται ιδρύοντας τον «**ΚΑΡΥΑΤΗ**» στην **Μελβούρνη** και τον Σύλλογο «**ΑΙ ΚΑΡΥΑΙ**» στο **Σύδνεϋ**.

Ο Στόχος

Όπως λοιπόν ήδη καταγράφηκε, αλλά και από αυτά που θα περιγράψουμε παρακάτω, η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την **προσπάθεια μεταμόρφωσης του χωριού σε ένα σύγχρονο οικισμό** προκειμένου οι Καρυάτες που αποφασίζουν να μην μεταναστεύσουν να έχουν μια αξιοπρεπή διαβίωση, αλλά και οι μετανάστες (ξενιτεμένοι και ευρισκόμενοι στις μεγάλες πόλεις) αφενός να διατηρήσουν ζωντανή τη μεταξύ τους επαφή και αφετέρου να έχουν την δυνατότητα να επισκέπτονται το χωριό και να διαμένουν σε αυτό, κυρίως το καλοκαίρι με τις οικογένειές τους απολαμβάνοντας σύγχρονες ανέσεις. Για το λόγο αυτό οι προσπάθειες όλων θα επικεντρωθούν στην **δημιουργία σύγχρονων υποδομών και ανέσεων**, αλλά και στον **εξωραϊσμό των Καρυών**.

Α. ΒΑΣΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Ι. Η άρδευση: Η Δεξαμενή της Δέσης και τα Αυλάκια

Η κατασκευή της δεξαμενής

Η κατασκευή δε αυτών των αυλάκων είναι μια ευκαιρία να ανοιχτούν **νέοι δρόμοι** και να διαπλατυνθούν οι υπάρχοντες, οπότε και το χωριό αποκτά πλέον **εσωτερικό οδικό δίκτυο**.

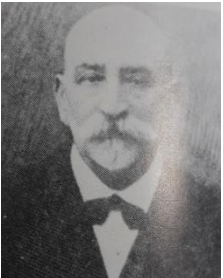
Παράλληλα, δίνεται σε Καρυάτες άτοκο δάνειο 15.000 δολαρίων Η.Π.Α. προκειμένου να κατασκευαστούν υδατοδεξαμενές σε απομακρυσμένες περιοχές της Κοινότητας (π.χ. Φωτεινού και Ξαγδαριά).

Η πρώτη κίνηση αφορά βεβαίως το αιώνιο πρόβλημα του οικισμού των Καρυών: **το νερό**. Συγκεκριμένα μετά τον πόλεμο τέθηκε εκ νέου η ανάγκη άρδευσης των κτημάτων. Αρχικά, προτάθηκε η κατασκευή ενός φράγματος (μιας τεχνητής λίμνης). Ωστόσο, το σχέδιο δεν προχώρησε και τελικά αποφασίστηκε η κατασκευή μιας μεγάλης δεξαμενής στην θέση **Δέση**. Πράγματι, την περίοδο **1954-56** αυτή κατασκευάζεται με δωρεές της Αδελφότητας και του Συνδέσμου, αλλά και με προσωπική εργασία των κατοίκων, ενώ κατασκευάζονται και **τσιμεντένιοι αύλακες 13 περίπου χιλιομέτρων**, οι οποίοι και μεταφέρουν το πολύτιμο νερό σε όλους τους κήπους του χωριού και τα τριγύρω κτήματα, τόσο από την νέα δεξαμενή όσο και από τη πηγή της Παναγίας.

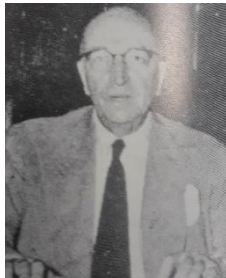

ΙΙ. Ο Ηλεκτροφωτισμός, η Ύδρευση και το Οδικό Δίκτυο

Συνεχείς είναι οι προσπάθειες όλη την δεκαετία του 1950 για να έλθει το **ηλεκτρικό ρεύμα** στο χωριό. Αφού εξετάστηκαν όλα τα σχέδια, ακόμα και για αυτόνομο δίκτυο, τελικά στο τέλος της δεκαετίας ο ηλεκτρισμός φτάνει στις Καρυές μέσω του δικτύου της Δ.Ε.Η, με δαπάνες των τμημάτων της Αδελφότητας. Ειδικότερα η **Αδελφότητα Καρολίνας** καταβάλλει ποσό 20.000 δολαρίων, η **Αδελφότητα Σικάγο** ποσό 4.000 δολαρίων για να καλυφθεί το αρχικό ποσό προς την Δ.Ε.Η., ενώ με δαπάνες της **Αδελφότητας Τορόντο** φωτίζεται η Κεντρική Πλατεία και με δαπάνες του **Ματάλειου Καθιδρύματος** η πλατεία της Ράχης. Επιτέλους δε, το **Ελληνικό Κράτος** κάνει την εμφάνισή του και με την βοήθεια του Νομάρχη Λακωνίας Σπήλιου Βανικιώτη, κατασκευάζεται την δεκαετία του 1960 το **δευτερεύον δίκτυο ύδρευσης** της Κοινότητας και έτσι υπάρχει πλέον τρεχούμενο νερό μέσα σε κάθε σπίτι.

Κων/νος Ηλ.
Ηλιόπουλος

Αθανάσιος Κ.
Ηλιόπουλος

Γεώργιος Κ.
Ηλιόπουλος

Νικόλαος Δ.
Καπερώνης

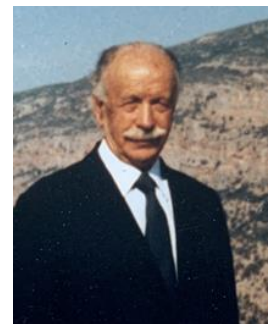

Νικόλαος Μέρμηγκας

Το στενό πριν την τσιμεντόστρωση

Χάρη στην συμβολή του **Θεόδωρου Χάρακα**, ο οποίος ήταν υψηλόβαθμο στέλεχος των ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ ΧΑΛΚΙΔΟΣ εξασφαλίστηκε άφθονη πρώτη ύλη και ξεκίνησε το έργο τσιμεντόστρωσης των οδών των Καρυών. Με χρηματική συμβολή των **Κων/νου Ηλ. Ηλιόπουλου** και των παιδιών του **Αθανάσιου** και **Γεωργίου** τσιμεντοστρώνεται η κεντρική οδός και το στενό, ενώ με πρωτοβουλία του **Νικ. Μέρμηγκα** και σχετικού εράνου τσιμεντοστρώνεται και ο δρόμος μέχρι την Παναγία. Την ίδια εποχή χάρη στις συστηματικές προσπάθειες του **Νικολάου Δ. Καπερώνη** και του **Κωνσταντίνου Ν. Χάρακα** ολοκληρώνεται η τσιμεντόστρωση των οδών της Ράχης.

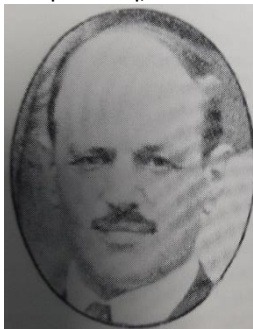

Θεόδωρος Κ. Χάρακας

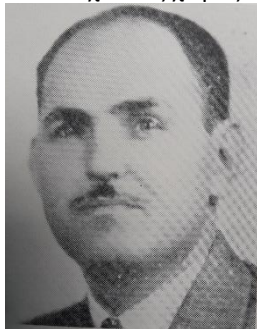
Στην συνέχεια και άλλοι πολλοί με προσωπική εργασία και χρήματα παρακινήθηκαν με αποτέλεσμα μέσα τρία (3) χρόνια επιτέλους το χωριό να αποκτήσει ένα **πλήρες δίκτυο τσιμεντοστρωμένων οδών**. Παράλληλα, επιτυγχάνεται το **1970** επιτέλους η ασφαλτόστρωση της οδού η οποία συνδέει τις Καρυές με τη Εθνική οδό Σπάρτης-Τρίπολης (νότια διασταύρωση – Κοκκινόλουτσα) και διαπλατύνεται η χωμάτινη οδός προς την βόρεια διασταύρωση (χάνι Μπακούρου με την κατασκευή της τσιμεντένιας γέφυρας Κατεβασιάς). Τελικά και ο βόρειος δρόμος θα ασφαλτοστρωθεί το **1980**.

III. Το Αθλητικό Κέντρο

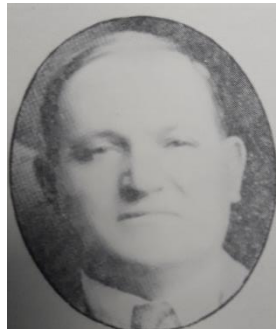
Ένα ακόμα σημαντικό έργο της δεκαετίας του 1950 είναι η ολοκλήρωση της κατασκευής του Αθλητικού Κέντρου. Όπως είχε ήδη αναφερθεί στο προηγούμενο αφιέρωμά μας, είχε δημιουργηθεί στην Πινιγούρα ένα μικρό γήπεδο. Έτσι, το **1951**, επί Προέδρου του Α.Σ. «Ο Καρυάτης» **Παρασκευά Γ. Κουτσόγεωργα** και του μέλους **Κωνσταντίνου Μιχ. Πίτσιου**, μαζί με την ενίσχυση (518 δολάρια Η.Π.Α.) της Αδελφότητας Αραχωβιτών στην Αμερική και της εταιρείας «**ΛΕΒΕΝΤΗΣ**», αγοράστηκε και κομμάτι από γειτονική έκταση, ώστε να ολοκληρωθεί ο σχετικός χώρος του γηπέδου.

Ανδρέας Σ. Τράκας

Δημήτριος Π. Λεβέντης

Παρασκευάς Π. Λεβέντης

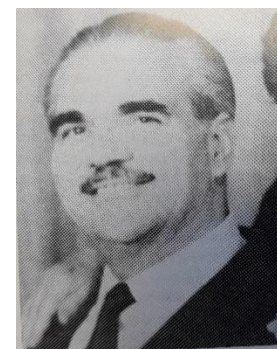
Χρήστος Π. Λεβέντης

Γ.Θ. Σκιούρης

Η τελική επέκταση, διαμόρφωση και περίφραξη με μαντρότοιχο πραγματοποιήθηκε το **1954** με δαπάνη των μεγάλων ευεργετών του συλλόγου: **Παρασκευά Π. Λεβέντη, Χρήστου Π. Λεβέντη, Ανδρέα Σ. Τράκα** και **Κωνσταντίνου Σπ. Πίτσιου**. Στην συνέχεια με δαπάνη **Γ. Θ. Σκιούρη** κατασκευάστηκαν το **1958** τα αποδυτήρια του συλλόγου, ενώ το **1981** με δωρεά του **Δ. Θ. Κάκκαρη** κατασκευάζεται και η επέκτασή τους.

Με την ολοκλήρωση αυτών των έργων το Αθλητικό Κέντρο των Καρυών μπορούσε πλέον να φιλοξενήσει στις κερκίδες του περί τους **600 θεατές**, ενώ έχει και **αποδυτήρια αθλητών**, και για τις δύο ομάδες.

Δ.Θ. Κάκκαρης

IV. Το Ιατρείο και το Ταχυδρομείο

Ένα ακόμα αίτημα των κατοίκων ήταν η δημιουργία ενός **σύγχρονου ιατρείου**. Από το 1950 λειτουργεί πλέον κοινοτικό Ιατρείο, ωστόσο μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1980 το ιατρείο στεγαζόταν πρόχειρα σε μισθωμένο σπίτι. Τελικά, η λύση έρχεται για άλλη μια φορά μέσω κληροδοτήματος και συγκεκριμένα μέσω της διαθήκης του **Κωνσταντίνου Αθ. Βρύνιου**. Ο πατριώτης είχε γεννηθεί το 1913 στις Καρυές και ήταν παντρεμένος με την **Μαρίκα Βρύνιου το γένος Χρυσικού**. Επί πολλά χρόνια ήταν Διευθυντής του Οδοντιατρικού Τμήματος του Νοσοκομείου «Αλεξάνδρα», ενώ συγχρόνως διατηρούσε το ιδιωτικό του ιατρείο. Ήταν άνθρωπος καλόκαρδος και αγαπητός, πρόσφερε τις υπηρεσίες του και εξυπηρετούσε όλους τους συγχωριανούς του, ώστε να εισαχθούν στα νοσοκομεία της Αθήνας και να βρουν περίθαλψη από τα δύσκολα χρόνια μετά την κατοχή ως τον θάνατό (**1980**). Μη έχοντας τέκνα, η σύζυγός με την οποία μοιραζόταν την αγάπη του για το χωριό, προχώρησε στην υλοποίηση της επιθυμίας του για τη δωρεά της οικίας που γεννήθηκε στην Κοινότητα Καρυών, ώστε να χρησιμοποιηθεί για τις ανάγκες του «**Αγροτικού Ιατρείου Καρυών**». Πράγματι με μια συγκινητική τελετή στις **18 Αυγούστου του 1987** έγινε η αποδοχή της δωρεάς από τους φορείς του χωριού και έκτοτε αποτελεί την έδρα του Ιατρείου.

Το κτίριο του αγροτικού Ιατρείου (οικία Βρύνιου)

Στη συνέχεια, με τα χρήματα από της διαθήκη των υιών του **Γεωργίου Αθ. Δάρμου, Ιωάννη, Ηλία** και **Αθανασίου** το ιατρείο εξοπλίστηκε, ενώ παράλληλα κτίστηκε κτίριο σε άλλο μέρος του χωριού προκειμένου να στεγαστεί το **ταχυδρομείο-τηλεφωνείο**.

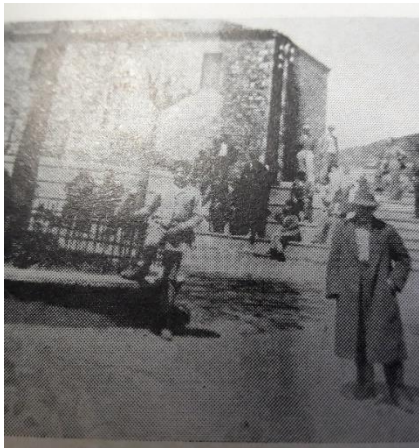
Το κτίριο του ταχυδρομείου (σήμερα φαρμακείο)

Β. Ο ΕΞΩΡΑΪΣΜΟΣ

Ι. Η νέα Κεντρική Πλατεία Καρυών και ο νέος Ι.Ν. Αγίου Ανδρέα

Το επόμενο πλέον μεγάλο στόιχημα είναι η δημιουργία της σύγχρονης νέας κεντρικής πλατείας των Καρυών. Όπως έχουμε καταγράψει στο προηγούμενο αφιέρωμα η μικρή πλατεία της Βίγλας αποτελούταν από ένα μικρό χώρο με μια μικρή κερκίδα, τον μικρό παλιό ναό του Αγίου Ανδρέα και ένα μικρό κοινοτικό κτίριο κατασκευασμένο το 1845, το οποίο δεν μπορεί να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της Κοινότητας.

Αποφασίζεται λοιπόν να γίνει μια ριζική ανακαίνιση. Συντάσσεται τοπογραφικό σημείωμα με πρωτοβουλία του **Αθανασίου Κ. Ηλιόπουλου** προέδρου του Συνδέσμου και πλήρης μελέτη υπό τον **Παναγιώτη Παρασκευά Ματάλα** αρχιτέκτονα, πολιτικό μηχανικό.

Η εικόνα της παλιάς πλατείας

Το έργο είναι **μεγαλόπνοο**, αφού προβλέπει την απαλλοτρίωση και την κατεδάφιση τεσσάρων οικιών, του παλαιού Ιερού Ναού του Αγίου Ανδρέα και του παλιού κοινοτικού κτιρίου. Παράλληλα, προβλέπει την κατασκευή μιας **μεγάλης πλατείας, Ηρώου**, νέου **κοινοτικού κτιρίου**, καθώς και ενός **μεγαλοπρεπούς νέου Ιερού Ναού**.

Κατά πολλούς είναι έργο ανέφικτο για τα δεδομένα ενός χωριού. Δεν υπολογίζουν ωστόσο στην θέληση ενός Καρυάτη του **Ιωάννη Γ. Δάρμου** και των υπόλοιπων Καρυατών.

Πανηγύρια και γιορτές στην παλιά πλατεία

Ο παλιός και ο νέος Ιερός Ναός του Απόστολου Ανδρέα.

Ο συμπατριώτης μας αποτέλεσε την «ψυχή» του μεγάλου αυτού έργου, ο οποίος ίδρυσε τον «**ΦΙΛΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΚΑΡΥΩΝ**» με σκοπό την ανέγερση του Ιερού Ναού. Στην ολοκλήρωση της κατασκευής του ναού σημαντική ήταν η προσφορά των επίσης μεγάλων ευεργετών.

Ο **Παναγιώτης Γ. Καρύγιαννης** και η σύζυγός του **Παναγιώτα, το γένος Δημ. Ι. Χάρακα**, με την διαθήκη τους δώρισαν διώροφη οικία στην Αθήνα, με σκοπό από την εκμετάλλευσή της (ενοίκια και μελλοντικά πώληση) τα έσοδα να δοθούν για την ανέγερση του νέου Ι.Ν. του Αγίου Ανδρέα. Παράλληλα, υπήρχε και η διαθήκη του **Δημήτριου Βουκίδη (ή Κουτσούρη)**, ο οποίος είχε αφήσει όλη του την περιουσία στον Ι.Ν. του Αγίου Ανδρέα. Στην συνέχεια με δωρεά του **Γεωργίου Κ. Κωσταλά** και της συζύγου του **Χρυσούλας** ανεγέρθηκε το **κωδωνοστάσιο** του ναού.

Ιωάννης Γεωργίου Δάρμος

Παναγιώτης Γ. Καρύγιαννης και η σύζυγός του
Παναγιώτα το γένος Δημ. Ι. Χάρακα

Γεώργιος Κ. Κωσταλάς και
Χρυσούλα

Ο συμπατριώτης **Βασίλειος Π. Τουρόγιαννης**, αν και δεν είχε επισκευθεί το χωριό του επί δεκαετίες και ζούσε και σε απομακρισμένο σημείο των Η.Π.Α., πλήρωνε ανελλιπώς τις εισφορές τους στην Αδελφότητα και μόλις έμαθε τα νέα της δημιουργίας της νέας πλατείας αμέσως έδωσε τα χρήματα για την **κατασκευή του Ηρώου των Πεσόντων**.

Με τα χρήματα λοιπόν των ανωτέρων ευεργετών και κινητοποιώντας τις Αδελφότητες του εξωτερικού (Σάρλοτ-Γκαστόνιας, Σικάγου, Νέας Αγγλίας-Βοστώνης και Τορόντο) συγκεντρώθηκε το αναγκαίο ποσό και το έργο ολοκληρώνεται σε χρόνο ρεκόρ **μόλις δύο ετών** με την ανέγερση του **σύγχρονου Κοινοτικού Κτιρίου** και με τον **ηλεκτροφωτισμό της κεντρικής πλατείας**. Τέλος, με δωρεές του πρώτου προέδρου και πρωτεργάτη της Αδελφότητας **Ανδρέα Σ. Παπασταυρίδη** και της γυναίκας του **Αλεξάνδρας** δημιουργείται **πλούσια Βιβλιοθήκη** στο νέο Κοινοτικό Κτίριο.

Ότι και να πει κανείς είναι λίγο, αν σκεφτούμε ότι ο σχεδιασμός, η χρηματοδότηση και η εκτέλεση έγινε **αποκλειστικά από την ιδιωτική πρωτοβουλία χωρίς καμία ουσιαστικά κρατική συμμετοχή!**

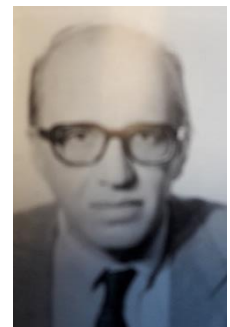
Ανδρέας Σ. Παπασταυρίδης

Βασίλειος Π. Τουρόγιαννης

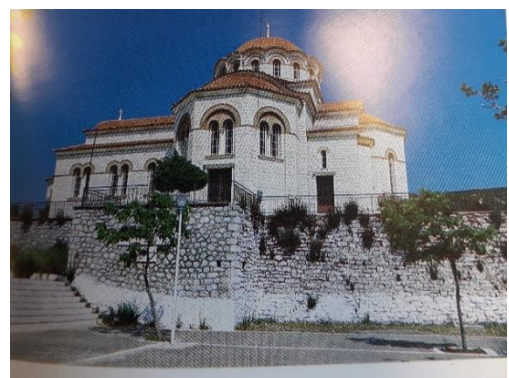
Το καλούπι του αγάλματος

Παναγιώτης. Παρ. Ματάλας

Η εικόνα της νέας πλατείας

II. Τα υπόλοιπα έργα εξωραϊσμού

Είκοσι χρόνια πλέον μετά την πυρπόληση των Καρυών και αφού οι πληγές στα σπίτια των κατοίκων έχουν πλέον επουλωθεί σε μεγάλο βαθμό αρχίζει δειλά-δειλά και η προσπάθεια εξωραϊσμού του χωριού.

Ηλίας Γ. Ηλιόπουλος

Ταυτόχρονα λοιπόν με τα έργα της κεντρικής πλατείας, εκτελείται και το πρώτο έργο εξωραϊσμού στον λόφο του Αγίου Ιωάννη, όπου κείται σε συντρίμια το παλιό **Κοινοτικό Ωρολόγιο** των Καρυών ανατιναγμένο από τους Γερμανούς.

Συγκεκριμένα με χορηγία του **Ηλία Γ. Ηλιόπουλου**, υιού του αρχικού δωρητή, κατασκευάζεται το **1959** το σημερινό νέο ωρολόγιο.

Στην συνέχεια, τα αδέρφια **Ανδρέας** και **Κωνσταντίνος Ν. Χάρακας** προχωρούν στην διαμόρφωση του εξωτερικού χώρου του **άλσους του Αγίου Ιωάννη** και την περιφραγή του παραχωρώντας για αυτόν τον λόγο και ένα μέρος δικής τους ιδιοκτησίας.

Το νέο Ωρολόγιο

Κατά τις δεκαετίες του **1960** και του **1970** εκτελούνται πλέον και άλλα έργα τα οποία μεταμορφώνουν την εικόνα των Καρυών.

Η **πλατεία της Ράχης**, η οποία -όπως αναφέραμε- φωτίστηκε με δωρεά του **Καθιδρύματος Ματάλα**, αναπλάθεται παίρνοντας την σημερινή της μορφή.

Το κτίριο της Βιβλιοθήκης

Με πολλές μικρές δωρεές ο **Ι.Ν. Αγίας Παρασκευής** ανακαινίζεται και το προαύλιο τσιμεντοστρώνεται. Με δωρεά του **Αθανασίου Κ. Ηλιόπουλου** κατασκευάζεται τοίχιο και τοποθετούνται κιγκλιδώματα περιμετρικά.

Με χρήματα από την διαθήκη του **Παναγιώτη Χρ. Πίτσιου** και με πρωτοβουλία του **Κωνσταντίνου Θ. Διαντζίκη** κατασκευάζεται το **1970** κτίριο για τη **Βιβλιοθήκη του Δημοτικού Σχολείου**.

Παναγιώτης Χρ. Πίτσιος

Παράλληλα, το **1968** μεταφέρονται και τοποθετούνται επί της κεντρικής οδού στην είσοδο του οικισμού των Καρυών δύο μαρμάρινα αγάλματα των Θεών της **Εστίας** και της **Δήμητρας**, χάρη «στην αγάπη ενός απλού βιοπαλαιστή Καρυάτη» (όπως αναφέρεται στον τόμο II των Καρυάτικων) για το χωριό του.

Συγκεκριμένα με πρωτοβουλία του συμπατριώτη **Ανδρέα Π. Καστανά** δωρίστηκαν από τον **Δήμο Αθηναίων** σε «ανταπόδοση» της προσφοράς των αγαλμάτων των Καρυάτιδων στο Ναό του Ερεχθείου στην Ακρόπολη. Επρόκειτο για δύο από τα αγάλματα τα οποία είχαν παραγγελθεί να κοσμήσουν την πλατεία Ομονοίας στην Αθήνα την περίοδο του μεσοπολέμου. Ο τότε δήμαρχος Αθηναίων **Κωνσταντίνος Κοτζιάς** τοποθέτησε εκεί τελικά εννέα αγάλματα μουσών, ενώ είχε παραγγείλει και άλλα πέντε: τριών Χαρίτων και δύο θεών. Τελικά, στα τέλη της δεκαετίας του 1930, μετά από πολλά παράπονα, έγινε η αναμόρφωση του χώρου και αφαιρέθηκαν από εκεί τα αγάλματα των Μουσών ενώ τα υπόλοιπα δεν τοποθετήθηκαν ποτέ.

Όπως πολλές φορές έχουμε αναφέρει οι Καρυάτες διακρίνονταν για πίστη τους στην Ορθόδοξη Χριστιανική παράδοση και ως απόδειξη την ίδια περίοδο γίνονται με δωρεές μια σειρά ανεγέρσεων νέων Ιερών Ναών και ανακαινίσεων των υφισταμένων και των περιβόλων τους.

Ξεκινώντας την δεκαετία του **1960**, με δωρεά του **Ανδρέα Γ. Λαμπράκη** και χρημάτων από την κληρονομιά **Παναγιώτη Γ. Καρύγιαννη** καλλωπίζεται ο εξωτερικός περίβολος του **Ιερού Ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Παναγία)** με την κατασκευή των τιμεντένιων διαδρόμων.

Ο Ι.Ν Αγίου Νικολάου και το νεκροταφείο

Ταυτόχρονα, με δωρεές του **Γεωργίου Κ. Μένταυλου** και του **Παναγιώτη Νικ. Χάρακα** τιμεντοστρώνεται η οδός προς το νεκροταφείο του **Αγίου Νικολάου**, καθώς και το ίδιο το νεκροταφείο το οποίο και ανακαινίζεται πλήρως.

Παναγιώτης Ν. Χάρακας

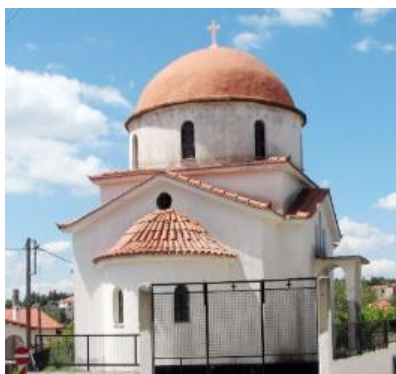

Γεώργιος Ν. Χάρακας

Επίσης, την ίδια περίοδο ο **Ιερός Ναός των Αγίων Αναργύρων** επισκευάζεται πλήρως με δωρεά του **Γεωργίου Νικ. Χάρακα** εις μνήμην των θείων του Παρασκευά και Ιωάννη.

Ο Ιερός Ναός Αγίων Αναργύρων

Ο Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου

Στην συνέχεια, στα τέλη της δεκαετίας του **1970** ανεγείρεται ο **Ιερός Ναός της Αγίας Κυριακής** στην οδό Καρυών-Σπάρτης και με έξοδα του **Γεωργίου Θ. Σκιούρη** ο **Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου** στην περιοχή της Βεργατσούλας κοντά στο πατρικό του σπίτι.

Τέλος, το **1988** στον οικισμό «Φωτεινού», επάνω στα ερείπιά του κατεστραμμένου από του Γερμανούς **Ιερού Ναού της Γενέσεως της Θεοτόκου**, οι **αδελφοί Αρδάμη** ξανακτίζουν νέο Ναό και νεκροταφείο.

Ο Ιερός Ναός της Αγίας Κυριακής

Ο Ιερός Ναός Γενέσεως της Θεοτόκου

III. Το Μνημείο των Καρυάτιδων: Το Όνειρο γίνεται Πραγματικότητα

Από τον 19^ο αιώνα ήταν γνωστό ότι η **Αράχοβα** ήταν ουσιαστικά η **συνέχεια των αρχαίων Καρυών**.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η πρώτη συλλογική προσπάθεια των κατοίκων του χωριού της Αράχοβας Λακεδαιμόνος, όπως αυτή επίσημα δημοσιεύτηκε στην **Εφημερίδα της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος** στις **23 Ιανουαρίου του 1897** είχε τον τίτλο «**ΚΑΡΥΑΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ**».

Από παλαιότερη επίσκεψη των κατοίκων του Καρυών στο Ερέχθειο.

Όλοι γνώριζαν ότι τα αγάλματα ήταν από τον τόπο τους και έσπευσαν να φωτογραφηθούν μπροστά τους.

Την δεκαετία του 1970 η αντικατάσταση των πρωτοτύπων αγαλμάτων στο Ερεχθείο της Ακρόπολης των Αθηνών με αντίγραφα, προκειμένου να προστατευθούν από την μόλυνση της ατμόσφαιρας, στάθηκε η αφορμή να πραγματοποιηθούν τα όνειρα των Καρυατών και έδωσε την δυνατότητα στον **Σύνδεσμο των Απανταχού Καρυατών** να κινητοποιηθεί και να επιτύχει την κατασκευή του **Μνημείου των Καρυάτιδων** στην γενέτειρά τους.

Η επιτροπή που όρισε την θέση ανέγερσης του μνημείου

Έτσι, την **άνοιξη του 1981** αρχίζει η ανέγερση του Μνημείου, έργου πανομοιότυπου με αυτού του Ερεχθείου των Αθηνών επάνω στην αρχαία ακρόπολη των Καρυών.

Όπως διαβάζουμε στο βιβλίο του επί σειρά ετών προέδρου του Συνδέσμου των Απανταχού Καρυατών **Παναγιώτη Μαχαίρα «ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΑΡΥΕΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ» (1987)**: «*Δυσκολίες πολλές, αντιδράσεις σοβαρές και πολύ καλά οργανωμένες, αντιξοότητες καιρικές δεν στάθηκαν μπροστά στην αποφασιστικότητα της διοίκησης, ικανές να ματαιώσουν το έργο, ούτε καν να το επιβραδύνουν ή αναβάλουν.*

Το έργο πραγματοποιήθηκε αποκλειστικά με την πρόθυμη, ενθουσιώδη συμπαράσταση εκλεκτών συμπολιτών και την οικονομική συμπαράσταση Καρυατών, χωρίς καμμία άλλη οικονομική βοήθεια, ο Σύνδεσμος των Απανταχού Καρυατών προγραμματίσει, αναζήτησε και βρήκε τους ενδεδειγμένους φορείς και εκτελεστές το έργο».

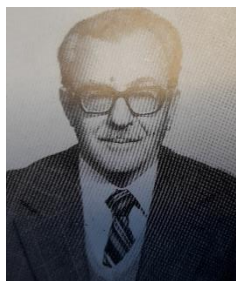
Το προεδρείο του Συνδέσμου των Απανταχού Καρυατών

**Παρασκευάς
Μεϊντάνης**
Ο εμπνευστής
του έργου,
«ψυχή» της
Αδελφότητας
στην Αμερική

**Παναγιώτης. Στ.
Μαχαιράς**
Πρόεδρος του
Σ.Α.Κ. και της
Εκτελεστικής
Επιτροπής

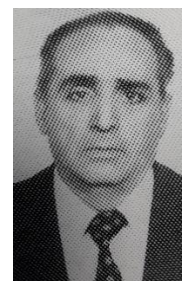
**Ιωάννης Αρ.
Κάκαρης**
Αντιπρόεδρος του
Σ.Α.Κ. και της
Επιτροπής
Ανεγέρσεως

**Ευστράτιος Δ.
Χάρακας**
Γραμματέας Σ.Α.Κ.
και υπεύθυνος της
επιτροπής
ανεγέρσεως

**Δημήτριος Ν.
Καρούγιαννης**
Επόπτης της
εκτελεστικής
επιτροπής του έργου

**Ηλίας
Παπαγεωργίου**
Β' Οικονομικός
Υπεύθυνος

**Παναγιώτης και Φωτεινή
Κουτσόγιωργα**
Πρώτοι τη τάξει δωρητές

Με την συστηματική υποστήριξη της Αδελφότητας Αραχωβιτών «ΑΙ ΚΑΡΥΑΙ» της Γκαστόνια των Η.Π.Α, των αδελφών σωματείων του Σικάγου, της Βοστώνης, του Τορόντο του Καναδά και της Αυστραλίας (Σύδνεϋ, Μελβούρνης) το έργο περατώθηκε μόλις μέσα σε **δύο χρόνια (1981-1983)**.

Στις **24 Ιουλίου 1983** τελέστηκαν σε μια λαμπρή τελετή τα εγκαίνια του ντυμένου με πεντελικό μάρμαρο Μνημείου και με περηφάνεια όλοι οι Καρυάτες ανηφόρισαν στον βράχο για να θαυμάσουν από κοντά το έργο.

Γεώργιος Ανδ. Τράκας
Χάρη στις προσπάθειές του
συγκεντρώθηκε τουλάχιστον
το 50% του κόστους του έργου

Οι τεχνίτες μπροστά στο έργο τους

Εικόνες από την κατασκευή του Μνημείου

Το μνημείο δεσπόζει στον βράχο

Πλήθος κόσμου στα εγκαίνια

Από τότε το Μνημείο πέτυχε τον στόχο του: να αποτελέσει **στοιχείο υπερηφάνειας** για όλους τους Καρυάτες, όπου και αν αυτοί βρίσκονται, αλλά και **σημείο αναφοράς** για τους επισκέπτες των όμορφων Καρυών.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Ένας σύγχρονος και όμορφος οικισμός

Όλα τα παραπάνω έγιναν μόλις μέσα σε **περίπου 40 χρόνια (1950-1990)**, ουσιαστικά βάζοντας τις βάσεις για την σύγχρονη εικόνα των Καρυών Λακωνίας.

Κατά γενική ομολογία οι Καρυές, χάρη στην αγάπη κυρίως των παιδιών της που αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν στην Ελλάδα και το εξωτερικό, μεταμορφώθηκε ολοκληρωτικά σε μια μικρή κωμόπολη με σύγχρονες υποδομές (κοινοτικό κτίριο, σχολείο, πλατεία, δρόμοι) και εντυπωσιακά μνημεία (Καρυάτιδες, Ωρολόγιο, Παναγία).

Η αποτυχία δημιουργίας οργανωμένης γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής

Ωστόσο, η πρωτοφανής μαζική μετανάστευση των δεκαετιών του 1950 και του 1960 έφερε αποφασιστικό πλήγμα στην οικονομία του οικισμού. Όπως ήδη αναφέρεται στον δεύτερο τόμο των «Καρυάτικων» (1972) *«Οι καλλιέργειες σε ολόκληρη την περιοχή της Κοινότητας έχουν εγκαταλειφθεί ως μη συμφέρουσες, πλην μερικών αρδευόμενων κήπων πέριξ του χωριού. Τα αμπέλια, που ήταν περίπου 1.450 στρέμματα, λόγω της έλλειψης χεριών ένεκα της μετανάστευσης και του παγετού εγκαταλείπονται»*.

Σε αυτό συντελεί δυστυχώς και η **αποτυχία δημιουργίας ενός οργανωμένου και σύγχρονου συνεταιριστικού κινήματος** που θα οδηγήσει σε **αξιόπιστη και πιστοποιημένη αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή**. Ο αγροτικός Συνεταιρισμός από 325 μέλη το 1951 περιορίζεται στα 142 μέλη το 1971 και όπως αναφέρεται ήδη από το 1970 δεν πραγματοποιείται «σποροπαραγωγή γεωμύλων (πατάτας)». Κατασκευάζεται μεν μια νέα σύγχρονη αποθήκη στην Πινιούρα, όμως μόνο στον κάμπο γίνεται με μηχανικά μέσα και λιπάσματα παραγωγή σιτηρών, αλλά κι η εκεί **προσπάθεια αναδασμού δυστυχώς αποτυγχάνει**.

Οι κάτοικοι στρέφονται προς την **κτηνοτροφία**, η οποία αποτελεί πιο συμφέρουσα λύση λόγω της ανάγκης λιγότερων εργατικών χεριών και λιγότερου ύδατος, αλλά και αυτή η κίνηση δεν γίνεται οργανωμένα. Αν και ο Γαλακτοκομικός Συνεταιρισμός έχει 43 μέλη το 1971 η προσπάθεια τυροκόμησης μέσω του νέου **Τυροκομείου** δωρεάς Κερχουλά το 1971 αποτυγχάνει και το Τυροκομείο εγκαταλείπεται στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Παράλληλα, την δεκαετία του 1980 κατασκευάζεται κοινοτικό **Σφαγείο**, το οποίο όμως μέσα σε λίγα χρόνια απαξιώνεται αφού δεν είχε κατασκευαστεί σύμφωνα με τις νέες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το κτίριο του Τυροκομείου

Η αποθήκη του γεωργικού συνεταιρισμού

Η επιστροφή από τα ξένα

Από την δεκαετία του 1970 και του 1980 υπάρχει μια τάση παλινόστησης των Καρυατών που είχαν μαζικά μεταναστεύσει στο εξωτερικό.

Δυστυχώς όμως, η παραπάνω κατάσταση έχει σαν αποτέλεσμα σχεδόν όλοι οι παλλιννοστούντες να επιλέξουν ως τόπο κατοικίας τα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας και κυρίως την Αθήνα, όπου υπάρχουν σύγχρονες ανέσεις και προοπτικές για τους ίδιους και τα παιδιά τους, επιλέγοντας τελικά τις Καρυές ως τόπο παραθερισμού και διακοπών.

Στο επόμενο τεύχος:

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Από τη χρυσή εικοσαετία (1990-2010) στην κρίση και στην αντιμετώπισή της (2010-2020)

Το νέο μεγάλο έργο των Καρυών: Κέντρο Μνήμης και Πολιτισμού

Για την ιστορία των Καρυών Λακωνίας αναζητήθηκαν πληροφορίες από τα βιβλία:

- «**ΒΙΒΛΟΣ**» της ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΑΡΑΧΩΒΙΤΩΝ «ΑΙ ΚΑΡΥΑΙ» (1929) επιμέλειας Παρασκευά Ιωάννη Μείντάνη,
- «**ΚΑΡΥΑΙ**» του λογοτέχνη Κωνσταντίνου Μιχαήλ Πίτσιου το 1948,
- «**ΚΑΡΥΑΤΙΚΑ**» των Παρασκευά Ιωάννη Μείντάνη και του υιού του Ιωάννη Παρασκευά Μείντάνη ιατρού στην Ουάσιγκτον. Ένα έργο που αποτελείται από δύο τόμους (1950 και 1972), εκδόθηκε από την Αδελφότητα Αραχωβιτών «ΑΙ ΚΑΡΥΑΙ» της Γκαστόνια Βορείου Καρολίνας Η.Π.Α. και έχει βραβευτεί από την Ακαδημία Αθηνών και
- «**ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΑΡΥΕΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ**» του Παναγιώτη Στυλιανού Μαχαίρα το 1987, καθώς και από τις εφημερίδες:
- «**ΑΙ ΚΑΡΥΑΙ**» του «Συνδέσμου των εν Αθήναις και περιχώροις Καρυατών Η ΑΡΑΧΩΒΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ» (δεκαετία 1950)
- «**ΚΑΡΥΕΣ, Η ΑΡΑΧΩΒΑ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ Τ. ΔΗΜΟΥ ΟΙΝΟΥΝΤΟΣ**» της Αννίτα Γκλέκα Πρεκεζέ (1986-2010).

Σύνδεσμος των Απανταχού Καρυατών

Αθήνα Δεκέμβριος 2019

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΚΑΡΥΑΤΩΝ